

Starkare än det påstås

En nerdragare kanske?

Angolas civila samhälle är långt ifrån så svagt som det allmänt brukar påstås. På senare tid har dess organisationer dessutom politiserats och börjat spela en viktig roll som påtryckare gentemot statsmakten.

Det säger Fernando Pacheco, som är ordförande i ADRA, en av de större enskilda organisationerna som också är Afrikagruppernas viktigaste samarbetspartner i Angola.

Det har bara gått femton år sedan det blev lagligt att fritt bilda föreningar och organisationer i Angola, men utvecklingen har varit snabb.

Kyrkor och trossamfund, fackliga och enskilda organisationer har blivit allt fler, samtidigt som deras medlemsantal och betydelse ökat.

På senare tid har utvecklingen varit mest synbar bland enskilda organisationer, ideella och lokala föreningar.

– Det senaste året har medfört en viktig förändring inom det civila samhället, berättar Fernando Pacheco.

– Både regeringen och de flesta aktörer inom civilsamhället har länge hävdat att organisationerna enbart ska syssla med konkreta hjälpinsatser för de fattigaste och inte lägga sig i politiken. Men ADRA kämpade redan under kriget för att civilsamhället skulle försöka påverka den angolanska utvecklingspolitiken. Och nu har det äntligen blivit mer allmänt accepterat att organisationerna fungerar som påtryckare gentemot regeringen och andra statliga organ.

Det angolanska nätverket för rättigheter till jord, Rede Terra, gav exempel på civilsamhällets ökade inflytande, när en ny jordlag antogs ifjol.

Det var organisationerna inom Rede Terra som kom med motförslag och deltog i debatten om den nya lagen. Det ledde till att Rede Terra fick mer inflytande på jordlagen än något av de politiska partierna. Flera nya nätverk har sedan bildats för att påverka makthavarna, bland annat ifråga om socialpolitiken och den övergripande utvecklingsstrategin för landet.

Tvinga fram pluralism

Allra tydligast syntes organisationernas ökade förmåga att påverka i frågan om tidpunkten för nästa val, som nu har fastställts till 2006.

– Presidenten inbjöd, ovanligt nog, representanter för ADRA och andra organisationer till en diskussion om när nästa val bör hållas och lät sig uppenbarligen påverkas. Det var ett tydligt tecken på att även regeringen börjat acceptera civilsamhällets politiska påverkansroll.

Att civilsamhällets ställning har stärkts är desto viktigare eftersom organisationerna måste axla sitt ansvar för att det kommande valet ska genomföras väl.

– Tre villkor måste uppfyllas för att valet ska bli fritt och rättvist, anser Fernando Pacheco. Folk måste känna sig säkra och inte vara rädda för att valet kan leda till krig igen. Folk måste ha mat i magen, för svältande människor är inte intresserade av att rösta. Folk måste få mångsidig information om partierna och ha insyn i valprocessen.

– Det finns visserligen press- och yttrandefrihet i Angola. Men den är nästan helt begränsad till huvudstaden Luanda. I resten av landet är folk hänvisade enbart till regeringsradion, om de alls får någon information.

– När regeringen sätter stopp för alternativa radiosändningar utanför Luanda, skjuter den sig själv i foten. För om inte informationen blir mer pluralistisk i hela landet, kan valet komma att ifrågasättas. Märkligt nog har inte heller oppositionspartierna hittills reagerat nämnvärt på att pluralismen bara finns i Luanda.

– Den stora utmaningen för civilsamhällets organisationer blir att tvinga fram mångsidig information i hela landet, så att väljarna kan veta vad de gör. Om vi inte lyckas med det, är det stor risk att valdeltagandet blir riktigt lågt.

Svagheter

Kanske kan utmaningen inför valet bidra till att fler organisationer råder bot på en av det angolanska civilsamhällets största svagheter: att de precis som nästan alla politiska partier tenderar till koncentration på huvudstaden.

– Det skulle inte förvåna mig om Angola är det mest huvudstadskoncenterade landet i världen. Allt och alla lägger krafterna på Luanda, säger Pacheco. Ändå tycker han att en del större organisationer som ADRA har lyckats kämpa emot den förhärskande centralismen och skaffa sig förgreningar i flera provinser.

Andra svaga punkter hos civilsamhället är organisationernas brist på erfarenhet, eftersom de flesta ännu har så få år på nacken.

Därtill kommer deras ekonomiska beroende av utländska givare. Men på senare tid har det börjat hända saker ifråga om finansieringen.

Några organisationer lyckades ifjol att få del av angolanska oljepengar för sin verksamhet.

– Nästa steg blir att organisationerna kräver att regeringen ska ställa en viss procent av oljeinkomsterna till civilsamhällets förfogande. Det är en bra strategi för framtiden.

Styrka att förändra

Det brukar påstås att Angolas civila samhälle är svagt. Men i praktiken har organisationer som ADRA fått till stånd genomgripande förändringar i flera av landets provinser.

– Benguelaprovinzen är ett bra exempel på styrkan att förändra, konstaterar Fernando Pacheco.

– Det som bidragit stort till förändring i Benguela är att en utländsk aktör, Afrika-grupperna, i nära samarbete med angolanska ADRA kunde ge det civila samhället stöd att växa och organisera sig. Efter många års arbete har det bland annat resulterat i att de lokala organisationerna i Dombe Grande bildat ett föreningsråd, som förhandlar med myndigheterna om kommunens framtid och utveckling.

Öppnar för dialog

Liknande förändringar är på gång i andra Benguelakommuner – och inte bara där utan också i provinser som Huambo och Malanje. I Cubal, Caala, Quela, Lombe och en rad andra distrikt har ADRA:s arbete med lokala föreningar öppnat vägen för en dialog med myndigheterna om orternas utvecklingsvägar.

– Myndigheterna i Benguela inbjuder numera allmänheten till offentliga möten med diskussion och frågor en gång i veckan, berättar Pacheco.

– Det skulle ha varit otänkbart för femsex år sedan. Men de lokala föreningarna har lockat fram öppenhet hos myndigheterna och därmed förändrat samhällsklimatet.

I den förändringsprocessen blir åtminstone två av civilsamhällets starka sidor tydliga. Organisationerna har inte bara goda kontakter med invånare på gräsrotsnivån, utan de har också förmågan att utveckla en lokal demokratisk kultur som kan bli förebild för hela landet.

EMMA HERNBORG
HILLEVI NILSSON

